

Socialförvaltningen
Hanna Röngren
0171625637
hanna.rongren@enkoping.se

Remissvar av SOU 2025:15 stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare

Sammanfattning

Enköpings kommun har valts ut som remissinstans för att lämna synpunkter på förslaget om bidragstak i SOU2025:15 "Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare". Socialnämnden har på uppdrag av Kommunstyrelsen ansvar för att besvara remissen.

Bakgrund

Förslaget om bidragstak ingår i den nationella utredningen om bidragsreformer som presenterades i slutbetänkandet "Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare" SOU2025:15.

Reformen syftar bland annat till att göra det mer ekonomiskt lönsamt att gå från bidrag till arbete. Bidragsreformen omfattar tre delar; bidragstak, stegvis kvalificering till välfärden och ett aktivitetskrav för att få försörjningsstöd.

I detta remissvar behandlas endast förslagen om bidragstak. Socialnämnden besvarar remissen om jobbprenie i ärende SN2025/147.

Ekonomiskt bistånd är välfärdssystemets yttersta skyddsnät och är tänkt att fungera som ett tillfälligt stöd vid kortare perioder av försörjningsproblem. Det kan konstateras att grupper av individer och hushåll har behov av ekonomiskt bistånd under långa perioder och har svårigheter att bryta bidragsberoende och nå självförsörjning. Utredningen har haft i uppdrag att lämna förslag på alternativ för att minska behovet av långvarigt ekonomiskt bistånd för de som skulle kunna arbeta. Det kan handla om både stöd och insatser som ökar sannolikheten att biståndsmottagare kan få och behålla ett arbete och om ekonomiska incitament som gör det lönsamt att ta ett arbete istället för att leva på bidrag. En övergripande utgångspunkt har varit att skapa förutsättningar för mottagare av ekonomiskt bistånd att nå självförsörjning genom arbete.

Utredningens förslag

Remissen behandlar endast förslagen om bidragstak i slutbetänkandet av "Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare". Förslagen om jobbpremie hanteras i remiss av promemorian av "Jobbpremie – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning". Förslagen om aktivitetskrav för att få försörjningsstöd beaktas inte i detta yttrande.

Följande förslag föreslås;

- Uppföljning av ekonomiska drivkrafter inom försörjningsstödet
- Bidragstak
- En moderniserad riksnorm
- Lokala tillägg inom det ekonomiska biståndet
- Begränsning av försörjningsstödet för större hushåll
- Utökad uppgiftsskyldighet för bättre kontroll av kravet att stå till arbetsmarknadens förfogande
- Ökad användning av kunskapsbaserade metoder inom ekonomiskt bistånd
- Personer som är sjuka och saknar sjukpenninggrundade inkomst ska lämna läkarintyg till socialnämnden om hindret överstiger 7 dagar
- Strukturerad samverkan enligt samordnad individuell plan
- Ekonomiskt bistånd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd

Socialnämndens synpunkter

Socialnämnden har ansvar för arbetsmarknadsfrågor och försörjning och lämnar följande synpunkter och ställningstagande utifrån nämndens ansvarsområde.

Socialnämnden ställer sig bakom Regeringens viljeinriktning om att det ska löna sig att arbeta istället för att uppbära ekonomiskt bistånd eller andra bidragsformer till försörjning. Ekonomiskt bistånd är samhällets yttersta skyddsnät men med de förslag som lämnas ses en risk i att frånta detta från de svagaste målgrupperna i samhället. Incitamentet om arbete och egen försörjning ställer höga krav på redan utsatta målgrupper som är berättigade stöd utifrån individuell prövning.

Socialnämnden vill särskilt betona att utredningens förslag inte anses grundade i målgruppens behov och saknar ett personcentrerat förhållningssätt som utgår från individuella förutsättningar och bedömningar. Individer i behov av ekonomiskt bistånd är inte en homogen målgrupp, utan stora variationer finns i förmåga, förutsättningar och möjlighet att endast tillfälligt ha ett behov av ekonomiskt stöd. Förslagen tar inte hänsyn till individers olika förutsättningar så som utbildningsnivå, språkförbistringar, missbruk, fysisk och psykisk ohälsa, vilka alla kan vara orsak och leda till svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden och nå självförsörjning.

Socialnämnden kommer även ha ett fortsatt ansvar för försörjning av vissa

målgrupper som inte har rätt till ersättning från annan myndighet, t.ex. nyanlända asylsökande som var sjuk och har begränsad arbetsförmåga vid ankomst till Sverige. Denna målgrupp bedöms ha begränsade möjligheter att nå arbetsmarknaden till följd av stora svårigheter.

Socialnämnden anser även att förslaget om bidragstak specifikt inte överensstämmer med målsättningen i den nya socialtjänstlagen om att arbeta mer förebyggande med tidiga insatser samt jämlikt och jämställt stöd. Risker kan ses att förslaget leder till en ökad ojämlikhet och ojämställdhet mellan grupper i samhället.

Socialnämnden vill även påtala bristen av förankring i forskning och evidens av förslaget om bidragstak. Nämnden anser att förslag som riskerar att påverka grundläggande delar i det svenska välfärdssamhället och skydds nätet som ekonomiskt bistånd utgör behöver utgå från forskning och evidens om vad som leder effekt.

Bidragstaket bedöms inte på egen hand kunna leda till att uppnå minskat bidragsberoende till följd av stärkta incitament för arbete. Reformarbeten behöver även ske på den reguljära arbetsmarknaden för att möta målgruppens behov och möjliggöra att så många som möjligt kan nå ett arbete och sysselsättning.

Påverkan på ekonomiskt bistånd

Förslaget om bidragstak väntas påverka socialtjänsten och ekonomiskt bistånd i stor utsträckning. Kostnaderna för försörjningsstöd kan antas minska till följd av att bidragstak införs och ersättningar från andra myndigheter bedöms tillräckliga. En ökad kostnad kan däremot antas inom livsföring i övrigt och nödprövning i de fall försörjningsstödet inte kommer täcka de faktiska kostnader som hushållen har. Socialnämnden ställer sig dock frågande till hur bedömningskriterierna för dessa två områden, livsföring i övrigt samt nödprövning, ska hanteras i de fall ett hushåll uppnått bidragstakets nivå.

Förslagen om ett bidragstak och en begränsningsregel för större hushåll anses minska ambitionsnivån på kommunens ansvar och åtagande för att bekosta ekonomiskt bistånd för vissa målgrupper. Utredningen föreslår därför att anslaget för kommunalekonomisk utjämning, "Allmänna bidrag till kommuner" bör minskas. Utgiftsminskningen föreslås användas till finansiering av de förslag som medför ökade offentliga utgifter.

Socialnämnden anser att det allmänna bidraget till kommuner för detta ändamål bör vara oförändrat och istället prioriteras att stärka kommunernas arbetsmarknadsinsatser för att möjliggöra att fler bidragstagare kan nå arbete och självförsörjning.

Barnrättsperspektiv

Socialnämnden har ett särskilt ansvar för att beakta barnrättsperspektivet och barnperspektiv.

Bidragstaket väntas slå hårt mot barnfamiljer med många barn som redan idag lever i låg ekonomisk standard och med små resurser. Nämnden anser att förslaget om bidragstak saknar ett barnrättsperspektiv och barnperspektiv. Förslaget om en modell med begränsningar för stora hushåll, ett så kallat "alternativt bidragstak" bedöms inte i lika stor utsträckning påverka familjer med hemmaboende barn. Däremot så blir skillnaden stor för dem med många barn.

Barn som växer upp i ekonomisk utsatthet och långvarigt ekonomiskt bistånd kan löpa större risk för sämre hälsa, sämre skolresultat och att själva behöva ekonomiskt bistånd som vuxen. Förslaget om bidragstak påverkar barn i redan social och ekonomisk utsatthet och riskerar att leda till sämre uppväxtvillkor, begränsad möjlighet att delta i fritidsaktiviteter och försämrad integration och ökad segregation.

En hypotes om förslaget verkställs är en ökad risk för utsatthet i familjerna och ökad risk för brottslighet och att barn och ungdomar dras in i kriminella sammanhang. Att växa upp i en ekonomisk svår situation och erbjudas pengar och varor som ersättning för kriminella handlingar kan ses som ett tänkbart scenario där insatser från andra samhällsaktörer kan behövas och kräva omfattande resurser och leda till ökade kostnader.

Denna risk kan ses även utan bidragstak, men kan förväntas öka om den ekonomiska situationen för familjer blir än mer ansträngd.

Nämnden ser även en risk att barnrättsperspektivet inte beaktas i de fall ett hushåll beviljas nödprovning. Biståndet kan vid särskilda fall avslås för den vuxne men beviljas barnen i hushållet men disponeras av den vuxne. En ökad risk kan ses att barnen inte ges de förutsättningar de har rätt till för goda uppväxtvillkor.

Utredningen konstaterar att en begränsning av kommunernas möjlighet att skjuta till ekonomiskt bistånd främst skulle påverka hushåll med barn. Socialnämnden ställer sig positiv till att denna möjlighet även föreslås framgent, men ser risker i att det kan leda till ojämlika skillnader i uppväxtvillkor beroende på var ett barn eller ungdom växer upp.

Förslagets påverkan på barn och ungas uppväxtvillkor kan leda till krav på att prioritera föräldrar vid anvisning till arbetsmarknadsinsatser för att utredningens förslag ska uppnå tilltänkt ändamål. Socialnämnden ställer sig frågande till hur det förhåller sig till likabehandlingsprincipen enligt kommunallagen och andra uppdrag.

Synpunkter på övriga förslag

Ökad användning av kunskapsbaserade metoder inom ekonomiskt bistånd

Socialnämnden tillstyrker förslaget om att öka användningen av kunskapsbaserade metoder inom ekonomiskt bistånd. Nämnden ser positivt på möjligheten till jämlika och jämställda bedömningsgrunder och insatser som utgår från forskning och evidens.

Lämna förslag på insamling av statistik för kommunala arbetsmarknadsinsatser

Socialnämnden tillstyrker förslaget för att uppnå ett mer jämlikt och jämställt underlag för vad som avses som arbetsmarknadsinsatser samt vilken effekt dessa uppnår.

Socialstyrelsen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen ska ta fram ett gemensamt kunskapsstöd för att stödja biståndsmottagare som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom

Socialnämnden tillstyrker förslaget och anser det positivt att tillskapa ett sammanhållet och tydligt underlag för parterna att utgå från samt möjlighet att nå gemensam krav-ställan, kommunikation och samsyn i arbetet med målgruppen.

Bidragstagare som är förhindrade att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom ska lämna ett läkarintyg till socialnämnden och hindret överstiger sju dagar

Socialnämnden motsätter sig förslaget om att lämna läkarintyg om arbetshindret överstiger sju dagar. De individer som berörs behöver redan idag rapportera frånvaro samt följs upp noggrant. Socialtjänsten bedöms vidare sakna kompetens för att bedöma intyg och individers rätt till ersättning. Förslaget möter inte något tydligt syfte samt väntas leda till en ökad arbetsbelastning och administrativ börda för såväl hälso- och sjukvården som socialtjänsten.

Bilaga

Remiss av SOU 2025:15 "Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare"

Hanna Röngren
Utvecklare
Enköpings kommun